

քը 'ի Թրիբունի . ուստի 'ի 1869 յ'18 յունուարի դարձաւ 'ի Մուրսուք, ուր քանի մը ամիս կեցաւ, որպէս զի ետքը կարենայ ճանապօրհորդութեան ելլել մինչև 'ի Գաթ : Մուրսուքէն զատուելէն հինգ օր ետքը, Ալեքսանտրինա կ'ուզէր իր ուղեցոյցներովը՝ զորոնք Թուարէկ տեղացւոյ իշխանը զրկած էր առ նա, ճամբայ ելլել : Բայց այն ուղեցոյցներն կամ աւարառութեան փափաքով, կամ զիրենք զրկող իշխանին դէմ առնելով ինչ որ ունենալով, մտածեցին ըստ պաննել զօրիորդը, ու տէր ըլլալ անոր տմեն հարստութեանը : Յուլիսի առջի օրերն էին, երբ այն անօրէն մարդիկը վրան վազելով, հրացան մը պարպելով սրտին՝ սպաննեցին զինքը . ինչպէս նաև անդթութեամբ զարկին անոր ընկեր ու օգնութեան հասնող Հոլանտացիները . իսկ հետը եղող սևերէն ոմանք գերի եղան անոնց, ուրիշներն ալ խեղճ ու կարօտ վիճակի մը մէջ հազիւ կրցան ետ դառնալ :

Այս դաւաճանները՝ տէրութե՛ ձեռք իյնալով, իրենց չարութեան արժանի պատիժը կրեցին :

ՍՊԱՆԻԱՅԻՔ

ԻՐԵՆՑ ԲԱՐԲԸ ԵՒ ԱԶԳԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Քիչ ժողովուրդ կը գտնուի որ Սպանիացւոց պէս նշանաւոր բնաւորութիւն ունենայ : Բայց Սպանիացիք մասնաւորապէս երկու սեփական յատկութիւն ունին, այսինքն է ազգային զգացումն՝ որ կը տիրէ ամեն գաւառաց բնակչաց սրտին մէջ, և անկախութեան ոգին, որով վառուած են հին ժամանակէ 'ի վեր, և երբեք նուազած չէ մէջերնին, և ոչ ալ պիտի նուազի, որչափ ալ կառավարութիւնը օտար տէրութեան լուծին տակն ընկնայ, և երկիրը օտարէ կախումն ունենայ :

Սպանիան թէպէտ երկար դարեր զանազան փոքր անկախ պետութեանց բաժնուած էր, որոնց անուանքը կե-

ցած են մինչև հիմա, և ազգը բոլորովին տարբեր տարբեր բաղադրութենէ ձևացած է, որուն կազմութեանը մասնակցեցան Յոյնք, Հռովմայեցիք, Փիւնիկեցիք, Գոթացիք և ուրիշ բարբարոսք, մանաւանդ վերջապէս արեւելեայ այլաբարոյ ժողովուրդք, և թէպէտ այս խառնուրդէն այլևայլ գաւառաց բնակչաց մէջ առաջ եկաւ արտաքոյ կարգի զանազանութիւն նկատմամբ իրենց մարմնոյն կազմութեանը, խօսիցը, սովորութեանցը և մտաւորական կարողութեանցը, որով ամեն գաւառ իրեն առանձնական շահեր ունեցաւ, երբեմն հակառակ մէկմէկու, և յետ այսչափ և ուրիշ զանազանութեանց անկարելի է գտնել օտարութեան մէջ իրերական թերակողմնայ բնակիչ մը, և հարցունել իրեն թէ ո՞ր տեղացի է, մէկէն չպատասխանէ « Սպանիացի եմ » . թէ և ծննդեամբ կաղալոնացի, վալէնցացի, Կաստիլիացի, Անտալուսիացի և կամ ուրիշ ո՞ր և է տեղացի ըլլայ : Կը հաստատէ պարծանօք և հպարտութե՛ իր Սպանիացի ըլլալը, և չուրանար իր ազգը Գերմանացւոյն պէս, որ կամ Սաքսոնիացի եմ կ'ըսէ, կամ Բրուսիացի, կամ Պաւիէրացի, կամ Աւստրիացի և դժուարաւ Գերմանացի :

Սպանիացւոյն ազգայնութե՛ զգացմանն հետ կը զուգընթանայ նաև անկախութեան հոգին : Եթէ մէկն ընթեռնու Սպանիոյ արինահեղ տարեգրութիւններն, քննէ այս ազգին անտեղիտալի կռիւներն՝ Հռովմայեցւոց ժամանակէն 'ի վեր, անկախութեան երեքդարեան պատերազմներն Սարակինոսաց դէմ, և վերջապէս Գաղղիոյ ահաւոր ըծոյն դէմ մեր օրերուն դիւցազնական կռիւներն . եթէ ամենը լաւ քննէ մէկը՝ չիտարակուսիր հաստատել լուծէ անկախութիւնն է առաջին և սրբազնագոյն պարգև՝ զոր Սպանիացիներ կը ճանչնայ իրեն տրուած : Իրաւ շատ անգամ կը պախարակուի Սպանիացին ազգային գոռոզութեանը համար, և իրօք ալ ոչ ոք Սպանիացի, մանաւանդ ուսեալն ու կրթեալը, կրնայ հպարտա-

նալ Սպանիոյ ներկայ վիճակին վրայ, որովհետև չի կրնար ուրանալ իր հայրենեաց և ժողովրդեան շատ բաներու մէջ եւրոպիոյ միւս ժողովուրդներէն յետամնաց ըլլալը:

Բայց ամեն Սպանիացի իրաւամբ կրը նայ յիշել և պարծիլ թէ անցած և թէ վերջին պերճութեանցը վրայ. և շատ աւելի գովութեան արժանի է այն ժողովուրդը որ կը պարծի իր ազգութեան և անկախութեան վրայ, քան թէ այն ժողովուրդն որ անտարբեր է իւր հայրենեացն օտարը տիրելուն վրայ: Հանդերձ շատ մը քաղաքական կողմնակցութեանց, որ անդադար իրարու դէմ կը մաքառին և կը բաժնեն սպանիական ազգը, բոլոր Սպանիացիք 'ի սէր ազգութեան կը միանան 'ի մի անձն և կը պատերազմին իրենց հայրենեաց անկախութեանն սպառնացող արտաքին թշնամոյն դէմ: Այսօր ալ, ինչպէս Մեծին Նաբոլէոնի ատեն, պատերազմ և դաշոյն է իրենց աղաղակը. և աւելի յանձն կ'առնուն իրենց տանց աւերակաց տակ թաղուիլ, քան թէ թշնամոյն անձնատուր ըլլալ:

Այս անկախութեան ոգւոյն անհրաժեշտ հետեանը մ'է, այն ատելութիւնն որ ունին ամեն բանի դէմ որ օտար է, և այս զգացումէն ոչ ոք ճշմարիտ Սպանիացի ազատ է, թէպէտ կը թեալ և իւր հայրենի երկրէն դուրս ըլլայ:

Սպանիացւոց օտարի դէմ ունեցած ատելութիւնը ամեն պարագայի մէջ յայտնի կ'ըլլայ: Կէս մը ծանակաւ և երգիծաբանութեամբ ամեն օտարական ինչ ազգէ ալ ըլլայ, անխտիր նշաւակ կ'ըլլայ ռամկին ծաղրածութեանը, ('ի բաց առնելով բոլորովին անծանօթը), և ուզողը կրնայ այս վտանգէն ազատիլ թէ որ Սպանիացւոց սովորութեանցը և կենցաղավարութեանն հետեի. վասն զի կ'ուրախանան որ ուրիշներն իրենց կը նմանին: Կէս մը օրագրաց մէջ, օտար ազգաց դէմ, ամեն անգամ որ առիթը բերէ: Կէս մ'ալ և գլխաւորապէս թատրոնի վրայ. վասն զի մէկ թատերական դրութիւն մը այնչափ յարգ և ընդու-

նելութիւն չի դռնար Սպանիոյ մէջ, ինչպէս այն՝ յորում օտարը ծաղու նիւթ կ'ըլլան, և այն ատեն ծափահարութեան չափ չկայ:

Գերմանացւոց ընդհանրապէս աղէկ աչքով կը նային, ինչու որ Գերմանիա քիչ ծանօթացած է Սպանիոյ, և Գերմանական քաղաքականութիւնը ամենին կամ ամենաքիչ ուղղակի ազդեցութիւն ունի Սպանիոյ վրայ, որովհետև ամենևին չի ներեր Սպանիա որ օտար տէրութիւնները իր ներքին խնդրոց մէջ խառնուին:

Իսկ ընդհակառակն Գաղղիացիք ոչ այնչափ նաբոլէոնեան պատերազմաց, որչափ իրենց վերջին ժամանակացս յետադիմական միջամտութեան պատճառաւ, և Անգղիացիք ալ մասնաւորապէս իրենց շահախնդիր անձնասէր քաղաքականութեանն համար՝ Սպանիացւոց ազգային ատելութեան դիմաւոր առարկայ եղած են. որովհետև լաւ գիտեն Սպանիացիք թէ իրենց հայրենեաց անկման ու յետամնացութեան գլխաւոր պատճառ այս երկու ազգերն եղած են. գիտեն ևս թէ այս երկու ազգաց շահաւոր եղած է այն կերպով շարժիլ, որ իբերական թերակզղին շարունակ ասպարէզ մ'ըլլայ անվերջանալի երկպառակութեանց, որպէս զի այն հռչակաւոր ժողովուրդը չկարենայ վերականգնել իր գլուխն 'ի վտանգ այլոց:

Սպանիացիին իր ազգային հպարտութեան և անկախութեան ոգւոյն հետ, սեփական յատկութիւն մ'ալ ունի, որ է հաստատամտութիւն 'ի պահպանութիւն իւր առանձնաշնորհքներու (Fueros), յորում աւելի նշանաւոր եղած են կադալոնացիք և Արագոնացիք. ուսկից առաջ կու գայ իրենց վաղեմի կարգաց և սովորութեանց հաստատուն պահպանութիւնը: Շատ ժամանակ չէ, նոյն իսկ այս դարուս մէջ, դեռ ևս յոտին կային, թէպէտ անուամբ միայն, Արագոնայի, Կադալոնիայի և Պալսեան գաւառաց ռամկավարական հին սահմանադրութիւնքը, և այս այլ և այլ գաւառները 'ի մի ձև կառավարութեան

հպատակելու համար մեծամեծ ջանից պէտք եղաւ: Իրաւանց պահպանութեանն համար ցուցած հաստատութեան, և օրինաց այս արմատացեալ յարգանաց և մեծարանաց իբրև արգասիք պէտք է համարել Սպանիացւոց հաւատարմութիւնը՝ ի խոստմունս, վասն զի քաղաքիւսն հաւատարմութիւնը (Lealtad Castellana) պունիկեան խաբէութեան նման առակաւոր եղած է:

Եւրոպիոյ մեծամեծ ազգաց զանազան գաւառաց բնակչաց բարուց տարբերութիւնը այնպէս զգալի չէ, ինչպէս Սպանիոյ մէջ: Այս բարոյական բաժանումները քաղաքական միութեմէջ պատճառ եղած են տեղական պատմութեանց:

Երբոր Սպանիացի մը երեք բառ կ'արտասանէ իւր ազգակցին՝ բայց ոչ գաւառակցին վրայ, անտարակոյս երկուքը պարսաւանաց և ծաղու են: Ամեն ախտ, ամեն յանցանք, ամեն անյաջող պատահար, ամեն յիմարութիւն նոյն գործոյն հեղինակին գաւառին մասնաւոր բնաւորութեանը կ'ընծայուի: Եթէ զօրավար մը անյաջող կերպով առաջնորդէ պատերազմին, ուսերնին թութուելով Անտալուսիացի է կ'ըսեն: Թէ որ մէկը տմարդի կերպերով ընկերութեան ներկայանայ, կալիցիացի պէտք է ըլլայ: Թէ որ մէկը անշնորհք խօսք մ'ըսէ, զարմանալու չէ, Արագոնացի է:

Եւ այս գաւառէ գաւառ տեղի ունեցած բարուց յատկութեանց փոխադարձ սեփականութիւնքը՝ սովորաբար հին պատմութիւններով ալ կը հաստատուին, որ անյիշատակ ժամանակէ ի վեր բերնէ բերան կը պտըտին, և թերակողմոյն մի ծայրէն մինչև միւս ծայրը ծանօթ են, և միշտ կը կրկնուին և ախորժանօք կը լսուին:

Պապեան գաւառաց բնակիչքը սպառնիական ազգին նուազ չարախօսութեաւորկայ եղող մասն են: Այնպէս կ'երևայ որ ժողովրդական ծաղրաբանութիւնն շատ ասպարէզ գտած չըլլայ այս գաւառաց բնակչաց նկատմամբ: Անուննին այնպէս ելած է իբր թէ անտե-

ղիտալի կամակոր ըլլան. բայց նոյն իսկ այս նախատինքը Սպանիացւոյ մը բերան աւելի գովութիւն է: Սակայն կը ճանչնան բոլոր Սպանիացիք Պապեան գաւառաց բնակչացն ազատասիրութիւնը, արիութիւնը, հաւատարմութիւնը, անկեղծութիւնը, գործունէութիւնը, միով բանիւ անոնց բարեկրօն բարքը ու բարոյականը:

Եւ իրաւոյնէ, ով որ կը սիրէ անմեղ ուրախութիւն, անշահասէր հաւատարմութիւն, ազնուական ասպնջականութիւն և անվհեր պգացումն, ազգութեան հոգի, ճշմարիտ հայրենասիրութիւն և անխոնջ գործունէութիւն, այս ամենուն օրինակը Պապեան գաւառաց մէջ կը գտնէ: Պապայացին թէ և ողորմելի անշուք արուեստաւոր մ'ըլլայ, որ ճակտին քրտինքովն կը կերակրէ զինքն և իւր ընտանիքը, ազնուատոհմ իշխանագունի մը հաւասար մեծասիրտ է. կը պարծի իւր մշտադալար հայրենեացը վրայ, կը պարծի իւր հայրենակցացը վրայ, որ ծանօթ ժամանակէ ի վեր միշտ ազատ եղած է, կը պարծի իր ծագմանը վրայ. վասն զի կրօնական զգուշութեամբ իւր նախապապէն ժառանգած և հիւղին մէկ անկիւնը պահուած ցեցակեր մագաղաթի կտորը, կը յիշեցունէ իրեն անհասկանալի տառերով, թէ շատ հին է իր ցեղը, որ օր մը իւր հայրենեաց անկախութեւ, կրօնիցը, խաչանցն և որդւոցն համար արիւն թափեր է: Գիտէ Պապայացին որ արաբացի պատերազմական նժուգին սմբակները չկոխեցին իւր մշակած երկիրները. գիտէ որ իր երակացը մէջ վաղած արիւնը անհաւատից արեան հետ խառնուած չէ. գիտէ որ Սպանիոյ մէջ ամենէն առաջ իւր նախնիքն ընդունեցան զքրիստոնէութիւնը, և վսեմութեամբ կը պարծի հին քրիստոնեայ ըլլալուն վրայ (Cristiano viejo): Արհամարհանօք և կարեկցութեամբ մը կը նայի իւր մերձաւորաց, այսինքն Արագոնացւոց և կասդիլիացւոց վրայ, որոնց երկրին մէջ եղած պայտաճև պատուհաններով ու ատամնաւոր աշտարակ-

ները, որոնց նմանը 'ի զուր կը փնտռէ իր հայրենեացը մէջ, կը յիշեցունեն մինչև հիմա անոնց վրայ մահիկեղջեր տիրապետութիւնը. և կարեկցութեանն այս զգացումն աւելի ևս կը սաստկանայ հարաւային ժողովրդոց վրայ, և զլիաւորապէս թեթեւամիտ, անհաստատ, զոռոզ և ինքնահաւան Անտալուսիացւոց վրայ: Կաղալոնացւոյն պէս միւս գաւառաց Սպանիացիքը չատեր, բայց զինքը քան զանոնք 'ի վեր կը դասէ, և իւր ժողովուրդը ամենէն հինը, միանգամայն առջինը և ազնուականը կը համարի բոլոր Սպանիոյ, մանաւանդ թէ բոլոր աշխարհիս մէջ: Պապեանց այս մեծասրտութիւնը և ազգային զգացումն, որ ժողովրդեան ստորին կարգաց վրայ երբեմն անախորժ կերպով կը յայտնուին և անհաճոյ կու գան օտար ազգւոյն, հաւասարապէս կը զուգընթանան իւր ազատութեան և անկախութեան ոգւոյն հետ: Պապ ժողովրդեան գլխաւոր ջանքը, իւր պատմութեան ծանօթ ժամանակէն 'ի վեր, եղած է միշտ իւր անկախութիւնը, ինքնուրոյնութիւնը և առանձնական շահերը պաշտպանել: Ամբողջ դարեր զրեթէ բոլորովին կղզիացեալ մնաց Արևելեան ժողովրդոց մէջ. և երբ ալ 1200 թուականին կամակար հնազանդեցաւ Կաստիլիոյ թագին, աւելի նիզակակից քան թէ հպատակ եղաւ Կաստիլիոյ թագաւորաց: Այս թեթեւ կապովս Կաստիլիոյ թագին հետ կապուած մնացին Պապինչուան վերջի ժամանակներս: Սպանիոյ և ոչ մէկ թագաւոր մը մինչև որ հանդիսաւոր երդմամբ Հաստատէր Պապեանց առանձնաշնորհութիւնները (Fueros), չէր կրնար ինքը զինքը ճմարիտ տէր անուանել Պապեան գաւառաց: Նոյն իսկ փերդինանտոս է, երկրորդ անգամ դահ բարձրացած ժամանակ հպատակեցաւ այս սովորութեան. սակայն անոր մահուանէ ետքը զգալի կերպով փոխուեցան այս սովորութիւնները. և հիմա Պապեանք Կաստիլիացւոց և Արագոնացւոց պէս Սպանիոյ թագին ճշմարիտ ու բարի հպատակներն են: Բայց

որովհետև մինչև հիմա կը պահեն իրենց հին և սեփական սահմանադրութիւնքն և կառավարութիւնը, անոր համար մինչև ցայսօր իրենք աւելի հեռու են Սպանիոյ թագէն քան զուրիշ բոլոր Սպանիացիները: Ասկէ կը հետեի որ ներկայապէս ալ Սպանիոյ թագաւորական ցեղին և կառավարութեան կերպին վրայ Պապեանք շատ փոյթ և հոգ չեն ըներ: Ճշմարիտ և բնիկ Պապայացիին բաց 'ի իւր հին օրէնքէն և նախորդներէն ժառանգութեամբ ստացած առանձնաշնորհութիւններէն ոչ բանի մը կը հակի և ոչ ալ բան մը քան զինքը գերագոյն կը ճանչնայ: Այս առանձնաշնորհութիւնները իրենց ամբողջութեան մէջ պահելն իւր կենաց մի միայն նպատակն է: Պապայացին իւր իրաւանց, սահմանադրութեանց, առանձնաշնորհութեանց և սովորութեանց պահպանութեան վերայ բոլոր իւր ազատականութիւնը կը կեդրոնացունէ. և քիչ անգամ այս անձուկ սահմաններէն դուրս կ'ելլէ. մնացած ուրիշ ամեն բաներու նկատմամբ բոլորովին անտարբեր է, նոյն իսկ երբ իւր շահուցն անգամ դաշին: Անձնասէր են Պապեանք, որ յատուկ է ամեն զօրաւոր և գործօն միտք ունեցող ժողովրդոց, որոնք իրենք իրենց պարտական են ունեցած բարօրութիւններն. և կարելի է զանոնք Սպանիոյ Անգղիացիներն անուանել:

Երբ Նաւարրայի, Կաղալոնիոյ կամ Վալենցայի գաւառներէն մեկնելով մէկըն Արագոնայի երկիրը մտնէ, այնպէս կը կարծէ թէ անոնցմէ շատ հեռու և բոլորովին ուրիշ ազգի վերաբերող երկիր մը հասած ըլլայ: Այս տեղ վերոյիշեալ գաւառաց մէջ տեսած մշակութեան և ոչ հետքը կը գտնէ: Ի զուր կը փնտռէ Վալենցայի աղէկ մշակուած ու կարգի դրուած արտերն ու դաշտերը, Կաղալոնիոյ հոյակապ շէնքերը, Պիսթալիոյ անկելանոցները (Caseros) ու գեղեցիկ դիրքերը, Պապեանց անմեղ զուարթութիւնը և մտերիմ բարքը, Կաղալոնացւոց վառվռուն ափխուժութիւնը, Վալենցացւոց հիւրընկալութիւնը

ու մարդասիրութիւնը: Ամուլ և ան-
մարդաբնակ դաշտեր խեղճ կերպով մը-
շակուած և վիպական անտառախիտ
լեռներ, որոնք տժգոյն և խրոխտ մարդ-
կանց սերնդեան մը բնակարան կը հայ-
թայթեն: Երկրին նման տխուր և լուրջ
է Արագոնացին, և միանգամայն ամբար-
տաւան, անխօս ու կեղծաւոր: Բայց
այս խոշոր կեղևին տակ ունի պատուա-
կան բնաւորութիւն մը գեղեցիկ յատ-
կութիւններով զարդարուած. և Սպա-
նիացւոց ոմանց վկայութեանն համե-
մատ՝ սիրելի ու մեծարոյ է Արագոնա-
ցին երբ լաւ ճանչցուելու ըլլայ: Արագո-
նիոյ ժողովուրդը գեռ ևս չլիւրճած
մեծագին գոհար մ'է, կամ լաւ ևս
ըսելով՝ անհոգ թողուած և անկիրթ տը-
ղու մը կը նմանի: Արագոնիոյ այժմեան
ժողովուրդն ու բարբը՝ զխաւորապէս
Մաւրիտանացւոց դէմ տրուած պատե-
րազմաց և անոնց յաջորդող Արագո-
նացւոց տիրապետութեան ժամանակ
ձեռացան: Անկիրթ, աննկուն ու ազա-
տասէր պատերազմողաց խումբ մը՝ հիմն
ադիր եղաւ Արագոնիոյ միապետու-
թեան, որ յետ միացընելու իւր հետը
կադալոնիան, վալենցան ու Բալէա-
րեան կղզիները, երկար ժամանակ Եւ-
րոպիոյ քաղաքական պատահարաց մէջ
կարևորագոյն մաս ունեցաւ:

Ժողովուրդ մը որ իր սեփական եր-
կիրը սրբով ոտն առ ոտն ստացեր էր, և
իւր անձնական ուժով մեծցեր ու զօ-
րացեր էր, չէր կրնար փառասէր ամ-
բարտաւան ու յամառ չըլլալ, ու ինքը
զինքը փոխանակ զինուց ու ազատ և
ինքնիշխան կենաց տալու, խաղաղա-
կան զբաղմանց, վաճառականութեան,
քաղաքական գործոց ու երկրագործու-
թեան պատաղիլ: Եւ բնական այս կեր-
պով զարգացան ու զօրացան հետզհե-
տէ հպարտութեան, գոռոզութեան,
աշխուժութեան, վառվռունութեան,
փառասիրութեան, յամառութեան, ան-
գործութեան, դատարկաշրջութեան,
անկախութեան և զինուց սէրը և ուրիշ
ասոնց նման բարուց յատկացուցիչ սե-
փականութիւնը. և այս բնաւորութիւն

է որ մինչև ցայսօր մասնաւոր կերպով
ուրիշներէն կը տարբերին Արագոնա-
ցիք:

Եւ իրաւցնէ ներկայապէս ալ Արա-
գոնիա սպանիական բանակին արիա-
սիրտ ու կիրթ զինուորներն ու երկրին
աներկիւղ որսորդներ կը մատակարա-
րէ, ինչպէս նաև յանդգնագոյն մաքսա-
նենդիշներու աւագակներ. և ընդհա-
կառակն Սպանիոյ մէջ չկայ կողմ մը ուր
երկրագործութիւնը ու արուեստները
այնչափ երեսի վրայ թողուած ըլլան,
ինչպէս Արագոնայի մէջ, թէպէտ և եր-
կիրը յառաջադիմութեան այս երկու
ճիւղերուն ալ կարգէ գուրս յարմար
ըլլայ, մէջէն ամեն ուղղութեամբ բազ-
մաշուր գետեր անցնելուն համար:

Արագոնայի մէջ, ինչուան այսօր Պաս-
քեանց նման, առանձնաշնորհութիւն-
ները (Fueros) ու սահմանադրութիւն-
ներ, ժողովրդեան սրտին մէջ աճած էին.
և այս իրաւունքները ամեն թագաւորը
ճանչցան, նաև յետ որոյ որ փերտի-
նանտոս Հինգերորդին ու իզապելլա
Առաջնոյն ամուսնութեամբը՝ Արագո-
նիոյ ու կաստիլիոյ թագերը միացան ի-
րարու հետ, ու Արագոնիոյ թագաւո-
րութիւնը դարեցաւ առանձին կեանք
ունենալէն:

Կը շարունակուի:

Բարոյակաւ և քաղաքակաւ տնտե-
սութիւն:

(Տես երես 228.)

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՈՑԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Աշխատութեան ուժէքը:

Յայտնի է թէ առհասարակ իրաց
ածէքը իրենց օգտակարութեանն հա-
մեմատ է, սակայն երբեմն օգտակարա-
գոյն բաներն ալ ածէք չունին. դոր օ-
րինակ՝ ոչ դք կ'ընդդիմանայ որ շնչած